

UDC | УДК : 347.19

Анотація: Право на повагу до приватного життя належить кожному з моменту народження, є невідчужуваним та природним, пов'язаними з індивідуальним, особистим життям кожної людини, при цьому стосовно дитини це право має бути більш захищеним. У статті сформульовано низку положень, з яких слід виходити при вирішенні проблем, пов'язаних з регламентацією права на недоторканність приватного життя дітей.

Ключові слова: Європейська конвенція з прав людини; недоторканність; приватне життя дитини; сім'я; права дитини; права батьків.

INVIOABILITY OF THE CHILD'S RIGHT TO PRIVACY

PLAKHINA, I.

*Candidate of Legal Sciences,
Izmail State Humanitarian University*

Abstract

Purpose. To have an analytic look at the child's right to privacy using general legal view context of the problem, and in particular, through the norm composed in Article 8 of European Convention on Human Rights.

Approach. A theoretical framework is proposed based on the fact that whilst in theory children have a right to privacy under Article 8 of European Convention on Human Rights (ECHR), in practice there is an absence of rights-based reasoning in the "privacy jurisprudence" with regard to children.

Implication. The present study provides a starting-point for further deeper research in the sphere of legal regulation of actual problems of certain areas of human rights law.

Findings. By analyzing the manner in which the courts have addressed the right in some cases, it becomes apparent that the only situations in which the courts have given serious consideration to the child's right to privacy are situations in which either a high degree of protection is afforded to the privacy-related interest in the adult context or where the child is vulnerable to a clearly identifiable harm. Actually, the right to privacy is not usually, and should not be, contingent upon the individual suffering harm. Moreover, children may require greater and different privacy protection than adults. So, the child's right to privacy is not being adequately analyzed and protected.

Keywords: privacy rights; child's rights; European Convention on Human Rights, rights-based reasoning.

НЕДОТОРКАННІСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ДИТИНИ

I. ПЛАХІНА

*кандидат юридичних наук,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

✉ зв'язок з автором: plahina23@mail.ru

Україна – одна з держав, на які припадає найбільша кількість заяв в Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), при цьому найбільш типовими причинами для цього є строки провадження в цивільних і кримінальних справах, невиконання рішень національних судів, порушення принципів правової передбачуваності й незалежності суду, тривалість попереднього ув'язнення й проблеми, пов'язані з утриманням під вартою (якість приміщень, медичного обслуговування тощо).

У зв'язку з цим потрібно посилювати можливості для здійснення положень Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ). Необхідно й далі докладати зусилля на ниві навчання ключових професійних груп із питань ЄКПЛ. Варто організувати додаткове навчання щодо стандартів ЄКПЛ і практики ЄСПЛ для суддів, прокурорів, адвокатів, посадових осіб правоохоронних органів, неурядових організацій, працівників секретаріатів Уповноваженого ВР із прав людини й Урядового вповноваженого у справах ЄСПЛ, працівників установ кримінально-виконавчої системи. Також варто продовжувати заходи співпраці щодо виконання рішень ЄСПЛ.

Конституційні права і свободи визнаються за усіма людьми незалежно від будь-яких соціальних ознак, у тому числі незалежно від статі й віку. Це повною мірою стосується й права на недоторканність приватного життя (прайвесі). Стаття 12 Загальної декларації прав людини проголошує: «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань». Аналогічні норми містяться у ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.) та ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (1950 р.). Наявність у дітей права

НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЧАСТНОЙ ЖИЗНИ РЕБЁНКА

ПЛАХИНА И.

*кандидат юридических наук,
Измаильский государственный гуманитарный
университет*

Аннотация: Право на уважение частной жизни принадлежит каждому с момента рождения, является неотчуждаемым и естественным, связанным с индивидуальной личной жизнью каждого человека, при этом по отношению к ребенку это право должно быть более защищенным. В статье сформулирован ряд положений, из которых следует исходить при решении проблем, связанных с регламентацией права на неприкосновенность частной жизни детей.

Ключевые слова: Европейская конвенция по правам человека; неприкосновенность; частная жизнь ребенка; семья; права ребенка; права родителей.

на недоторканність приватного життя прямо визнається ст. 16 Конвенції про права дитини (1989 р.): «Жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність».

У руслі названих міжнародно-правових стандартів сформульовано це право й у вітчизняному законодавстві. Зокрема, ст. 32 Конституції України встановлює, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Відповідно до положень ч. 4 ст. 7 Сімейного кодексу України регулювання сімейних відносин має здійснюватися з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя, а ч. 7 цієї ж статті проголошує, що дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Проте через нестачу життєвого досвіду та несталість ціннісно-орієнтаційних настанов діти виявляються однією з найбільш вразливих верств населення в аспекті забезпечення основних прав і свобод, у тому числі й в аспекті забезпечення недоторканності їх приватного життя. Адже в сім'ї вони цілком (матеріально, морально) залежні від батьків, а поза сім'єю – від оточуючих, старших за віком. Суттєвим фактором ризику є також «традиціоналістський» підхід до сімейних стосунків, коли впродовж тривалого часу дитина перебуває під фактичним диктатом старших.

Переважає більшість батьків занадто втручається у приватне життя своїх дітей: підслуховує їхні телефонні розмови, підглядає за ними, читає їхні нотатки тощо. У підсумку це призводить до глибоких душевних травм дітей, поглиблює взаємне непорозуміння, ще більш відмежовує дітей від батьків. Одна справа – знати, де перебуває ваша дитина у поточний момент, хто її друзі та чим вона займається поза межами сім'ї, і зовсім інша – шпигувати за дитиною чи втручатися в її особисті стосунки з однолітками. Насправді стосунки між батьками і дітьми мають ґрунтуватися на взаємній повазі й довірі; тільки в цьому випадку можуть бути забезпечені основні права дітей та упевненість батьків у належному їх вихованні. У міру зростання дітей і підвищення їхньої відповідальності за власні вчинки має збільшуватися й ступінь довіри до них з боку батьків та розширюватися межі самостійності дітей у прийнятті відповідних рішень.

Open Access

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Звісно, якщо дитина безпідставно пропускає заняття у школі, палить цигарки, виявляє інтерес до наркотиків, – ступінь контролю за їх поведінкою, тому числі й за сферою особистого життя, має бути збільшений. Проте якщо підстав для хвилювань нема і дитина поводить себе належним чином, батьки повинні надавати їй можливість почувати себе вільною від зовнішнього контролю і утримуватися від авторитарних методів виховання.

Діти зацікавлені в недоторканності свого приватного життя навіть більше, ніж дорослі; вони зацікавлені, насамперед, у захисті від вторгнення у своє приватне життя з боку дорослих, у тому числі й батьків. Усе це змушує державу з особливою ретельністю контролювати додержання прав і свобод дітей як соціально вразливої групи осіб.

Деякі автори стверджують, що оскільки діти є «продовженням» своїх батьків, то й ідея «недоторканності приватного життя дітей» є абсурдною і такою, що суперечить усталеному порядку сімейного життя. На їх погляд, утаємниченість приватного життя дітей від батьків тотожна відмежуванню від самого себе. Проте є цілком очевидним, що залежність дітей від батьків змінюється з плином часу. Автономність дитини виявляється вже в ранньому віці і поступово прогресує, аж поки дитина не стане самостійною особистістю, відмінною від батьків. Таке відокремлення ніколи не буває легким і безболісним. При цьому, як правило, простежується суперечність між намаганням молоді якомога швидше отримати самостійність і прагненням батьків зберегти усталені зв'язки якомога довше.

Однією із основних характеристик сучасного суспільного життя є глибокі інтеграційні процеси, які охоплюють різні сфери. Посилення міграційних процесів, глобалізація породжують виникнення правовідносин, що виходять за межі правової системи однієї держави, але потребують правового регулювання. Кордони внутрішньої юрисдикції держав вже не є незмінними, держави дозволяють міжнародно-правове регулювання питань, які традиційно вважалися такими, що стосуються лише внутрішньодержавних відносин.

В сучасних умовах, коли шлюби як офіційні так і «цивільні» між громадянами різних держав стали звичним явищем, інтереси дітей, народжених у

таких шлюбах, мають також захищатися на міждержавному рівні.

Одним з основних компонентів державної політики України у сфері захисту дитинства є удосконалення нормативно-правової бази, у тому числі, імплементація норм міжнародного права. Результатом цієї діяльності є те, що на сьогодні Україна є учасницею цілого ряду міжнародних документів у сфері забезпечення прав дитини.

Основними міжнародно-правовими нормативними актами в галузі сімейних правовідносин, відносин між батьками і дітьми є: Конвенція ООН про права дитини, яка ратифікована Україною 27 лютого 1991 року; Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, 1980 р.; Європейська конвенція про здійснення прав дітей, 1996 р.; Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей, 1996 р.; Конвенція про контакт з дітьми, 2003 р. та ін.

На захист дітей від незаконного переміщення спрямована Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, до якої Україна приєдналася 11 січня 2006 року. Вказана Конвенція регулює питання повернення дітей, яких незаконно вивозять або утримують, до країни постійного місця проживання.

Відповідно до ст. 8 вказаної Конвенції, будь-яка особа, установа (інший орган), які стверджують, що дитина була вивезена або утримується з порушенням прав піклування має право звернутися з заявою про допомогу у забезпеченні повернення дитини.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Конвенції про права дитини держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно із судовим рішенням визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поведуться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.

Згідно з правилами ст. 3 Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей переміщення або утримування дитини розглядаються як незаконні, якщо при цьому порушуються права піклування про дитину, що належать будь-якій особі, установі або іншому органу, колективно або індивідуально, відповідно до законодавства держави, у якій дитина постійно мешкала до переміщення або утримування; та у момент переміщення або утримування ці права ефективно здійснювалися, колективно або індивідуально, або здійснювалися б, якби не переміщення або утримування.

Відповідно до п. 1, 2 ст. 12 Конвенції, якщо дитина незаконно переміщена або утримується так, як це передбачено ст. 3, і на дату початку процедур у судовому або адміністративному органі тієї Договірної держави, де знаходиться дитина, минуло менше одного року з дати незаконного переміщення або утримування, відповідний орган видає розпорядження про негайне повернення дитини. Судовий і адміністративний орган, навіть у тих випадках, коли процедури розпочаті після сплину річного терміну, про який йдеться в попередньому пункті, також видає розпорядження про повернення дитини, якщо тільки немає даних про те, що дитина вже прижилася у своєму новому середовищі.

Підставами для відмови у поверненні дитини можуть бути лише обставини зазначені в ч. 2 ст. 12 та ст.ст. 13, 20 Конвенції, а саме: якщо минуло більше одного року з дати незаконного вивезення; дитина вже прижилася у своєму новому середовищі; заявник фактично не здійснював права піклування стосовно дитини; або дав згоду на вивезення дитини і проживання, або пізніше дав мовчазну згоду; існує серйозний ризик того, що повернення поставить дитину під загрозу заподіяння фізичної або психічної шкоди, створить для дитини нетерпиму обстановку; виявлено, що дитина заперечує проти повернення і досягла такого віку і рівня зрілості, при якому слід брати до уваги її думку.

Подібні норми передбачені і законодавством України. Так, згідно зі ст. 313 ЦК України особа, яка не досягла 16 років, має право на виїзд за межі України лише за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальників та в їхньому супроводі або в супроводі осіб, уповноважених ними. Статті 157, 160 Сімей-

ного кодексу України передбачено, що питання виховання, а також визначення місця проживання дитини вирішуються батьками спільно та за згодою. При цьому ст. 162 СК України встановлює, що у випадку, якщо один із батьків або інша особа самочинно, без згоди другого з батьків чи інших осіб, з якими на підставі закону або рішення суду проживала малолітня дитина, або дитячого закладу (установи), в якому за рішенням органу опіки та піклування або суду проживала дитина, змінить її місце проживання, у тому числі способом її викрадення, суд за позовом заінтересованої особи має право негайно постановити рішення про відібрання дитини і повернення її за попереднім місцем проживання.

Отже, при розгляді конкретної справи, на підставі наданих доказів необхідно встановити: чи було переміщення або утримання незаконним, чи в межах річного строку з дати незаконного переміщення або утримання почато процедуру повернення, чи існують обставини, передбачені ст.ст. 13, 20 Конвенції щодо неможливості повернення дитини, а у випадку пропуску річного строку також обставини, передбачені ч. 2 ст. 13 Конвенції.

Тому при вирішенні проблем, пов'язаних з регламентацією права на недоторканність приватного життя дітей, слід виходити з наступних міркувань:

1. Слід поважати права батьків, у тому числі й права щодо виховання своїх дітей. Оскільки не існує єдино правильних способів виховання, суспільство повинно залишити батьків і дітей наодинці, навіть якщо з якимись аспектами виховання оточуючі не згодні (якщо тільки певні методи виховання не є шкідливими для дитини чи протиправними). У батьків можуть бути найрізноманітніші уявлення про те, як виховувати власну дитину, і держава не може втручатися в це, хіба що тільки батьки не виконують своїх обов'язків щодо дитини чи зловживають своєю владою над нею. Це чітко й однозначно передбачено ст. 2 протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини й основних свобод, ст. 18 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, ст. 5 Конвенції про права дитини.
2. Діти мають право на самостійну реалізацію і самозахист власного права на недоторканність

- приватного життя. Коли ж з певних причин дитина не в змозі цього зробити, недоторканість її приватного життя мають забезпечити батьки чи особи, які їх замінюють, і, звичайно, держава.
3. Передбачене ст. 18 Сімейного кодексу України право кожного учасника сімейних відносин, який досяг 14-річного віку, на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу, має цілком поширюватися й на право дитини щодо судового захисту свого права на недоторканність приватного життя.
  4. Недоторканність приватного життя дітей має визнаватися й забезпечуватися у всіх чотирьох його аспектах (проявах): інформаційному, фізичному, територіальному й комунікаційному. При цьому має враховуватися специфіка змісту й обсягу приватного життя дитини, зумовлена особливостями її соціально-психологічного розвитку.
  5. При забезпеченні інформаційного аспекту недоторканності приватного життя (інформаційного прайвесі) дітей слід користуватися загальними принципами діяльності щодо персональної інформації, як-то законність, наявність попередньої згоди суб'єкта, домірність, гарантованість тощо.
  6. У майбутньому законі про забезпечення недоторканності приватного життя або, як варіант, про захист персональних даних, має бути спеціальний розділ про забезпечення даного права щодо соціально вразливих верств населення, у тому числі й щодо дітей. При цьому варто орієнтуватися на положення Закону США «Про захист дитячого прайвесі та батьківські права» (1996 р.).
  7. Враховуючи те, що діти є активними користувачами Інтернету і, як такі, можуть стати жертвами електронного шпигунства чи іншого протиправного втручання в їх приватне життя, особлива увага має бути приділена забезпеченню недоторканності приватного життя дітей в електронних мережах («кіберпросторі»). Взірцем у даному випадку може слугувати американський Закон про захист дитячого прайвесі в електронних мережах (Children's Online Privacy Protection Act) 1998 р.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20.06.1956 року (приєднання Україною 20.07.2006 року).
2. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 24.04.1967 року, переглянута від 27.11.2008 року (ратифікована Україною 15.02.2011 року).
3. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 02.10.1973 року (приєднання Україною 14.09.2006 року).
4. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15.10.1975 року (ратифікована Україною 14.01.2009 року).
5. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20.05.1980 року (ратифікована Україною 06.03.2008 року);
6. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25.09.1980 року (приєднання Україною 11.01.2006 року).
7. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 року (ратифікована Україною 27.02.1991 року).
8. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996 року (ратифікована Україною 03.08.2006 року).
9. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996 року (ратифікована Україною 14.09.2006 року).
10. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці від 17.06.1999 року (ратифікована Україною 05.10.2000 року).
11. Конвенція про контакт з дітьми від 15.05.2003 року (ратифікована Україною 20.09.2006 року).
12. Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, від 14.11.2007 року (ратифікована Україною 20.06.2012 року).
13. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ратифікований Україною від 03.04.2003 року).
14. Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення від 29.05.1993 року (готуються пропозиції щодо ратифікації Україною).